

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-86>

УДК 330.3:658.1"364"

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

INVESTMENT AND INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES UNDER MARTIAL LAW CONDITIONS

Михайлик Ольга Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0526-1130>

Бірак Євген Васильович

здобувач третього рівня вищої освіти,
ПВНЗ «Європейський університет»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9558-7570>

Mykhailyk Olha

National University of Food Technologies

Birak Yevhenii

European University

Стаття розглядає питання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах воєнного стану, який, безперечно, негативно впливає на здатність підприємств залучати інвестиції та реалізовувати інноваційні проєкти. При цьому обґрунтовано, що розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств є одним з ключових факторів успішного економічного розвитку країни, а інвестиції в нові технології, дослідження та розвиток допомагають створити конкурентні переваги, забезпечити стабільне зростання та збільшення прибутків підприємств. У статті висвітлено основні чинники, які впливають на інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств в умовах воєнного стану, такі як політична та економічна нестабільність, ризик втрати активів, зниження попиту на продукцію та послуги тощо. Обґрунтовано напрямки інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах повномасштабного вторгнення, такі як: розробка нових технологій та продуктів, розвиток альтернативних ринків, мотивація інвестування, прискорення появи інновацій, партнерство і співпраця. Стаття також звертає увагу на можливості та стратегії, що допомагають підприємствам забезпечити свою інвестиційно-інноваційну діяльність навіть у непевних умовах. Висновком статті є те, що інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств в умовах воєнного стану має свої специфічні особливості та вимагає підвищеної уваги до її планування. Досягнення успіху в таких умовах можливе завдяки відповідному управлінню ризиками, підбору ефективних стратегій та пошуку нових можливостей.

Ключові слова: інвестиції, інновації, підприємство, розвиток, воєнний стан, інвестиційний клімат, можливості, ризики.

The article examines the issue of investment and innovative activity of enterprises under martial law conditions, which undoubtedly negatively affect the ability of enterprises to attract investments and implement innovative projects. At the same time, it is substantiated that the development of investment and innovative activities of enterprises is one of the key factors of successful economic development of the country, and investments in new technologies, research and development help to create competitive advantages, provide stable growth and increase the profits of enterprises. The article describes the main factors that affect the investment and innovative activities of enterprises in wartime conditions, such as political and economic instability, the risk of assets loss, a decrease in demand for products and services, etc. It is reviewed the directions of investment and innovative activity of enterprises in the conditions of full-scale invasion, such as: development of new technologies and products, development of alternative markets, investment motivation, accelerating innovation, partnership and cooperation. The research of investment and innovation activities of enterprises under martial law has showed the following results: 1. The decrease in investment. Enterprises which are located in the area of military hostilities are decreasing their investment activities. This is because military conflict creates future conditions and risks, which affects investment decisions. 2. Rising security costs. Wartime conditions require special efforts of businesses to provide security for people and property.

This leads to increased costs for security, hiring military units and equipment. 3. Reduced access to financing. The martial law circumstances undermine financial conditions for businesses, including access to credit and other sources of financing. Many financial institutions accept the high risk of such investments and limit lending to enterprises. 4. Decrease of innovation activity. The research found that enterprises under martial law reduce their innovation activities. It's caused by business risks, limited resources and not enough motivation to implement innovative decisions. 5. Impact on the national economy. The active military hostilities make a negative impact on the national economy: production is decreasing, economic growth potential and unemployment has a negative trend. This leads to social and economic problems which will continue even after the conflict ends. The conclusion of the article is that the investment and innovation activity of enterprises under martial law has its own specific features and requires increased attention to its planning. Achieving success in such conditions is possible for appropriate risk management, selection of effective strategies and search for new opportunities.

Keywords: investment, innovation, enterprise, development, martial law, investment climate, opportunities, risks.

Постановка проблеми. Розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності є однією з ключових складових успіху діяльності будь-якого підприємства. Інвестиції та інновації сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства, стимулюють розвиток нових продуктів і технологій, дозволяють зайняти лідерські позиції на ринку.

За останні роки відбулися значні зміни в сфері інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. Перш за все, зросла усвідомленість та відповідальність підприємців щодо вкладення коштів в розвиток своїх підприємств. Це стало можливим завдяки активній просвітницькій роботі держави та фахівців у цій сфері. Багаті досвідом підприємства активно апробували нові шляхи розвитку, інвестували в інноваційні рішення та технології.

Створення сприятливого інвестиційного клімату у країні є важливим завданням влади, чому сприяє активне впровадження та удосконалення діючих законодавчих та регуляторних актів та подальше інвестиційне поживлення. Також важливо розробляти спеціальні програми підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності, надавати фінансові та інформаційні ресурси для відкриття нових підприємств та стимулювання інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розвиток теорії і практики аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності досліджували зарубіжні вчені, зокрема: Х. Барнет, Е. Денісон, П. Друкер, В. Зомбарт, Р. Менселл, Г. Менш, В. Мічерліх, Р. Солоу, Л. Соті, Б. Твісс, Х. Фрімен, В. Хартман, Х. Хауштайн, А. Шпідгоф, Й. Шумпетер.

Проблеми інвестиційно-інноваційної діяльності знаходились постійно у полі зору вітчизняних вчених, серед яких: Г. Башнянин, І. Бланк, Є. Бойко, Ф. Бутинець, А. Герасимович, А. Гойко, С. Голов, О. Горбань, О. Гривківська, В. Гринькова, З. Гуцайлюк, Г. Давидов, М. Денисенко, Н. Дорош, І. Житна, З. Задорний,

С. Ілляшенко, Є. Калюга, Г. Кіндрацька, Г. Кірейцев, Т. Ковальчук, М. Крупка, М. Кужельний, Ю. Кузьмінський, І. Лазаршина, Л. Лахтіонова, Б. Литвин, Т. Майорова, О. Михайлівська, Є. Мних, А. Пересяда, О. Петрик, М. Пушкар, В. Рудницький, В. Федоренко, М. Чумаченко, В. Шевчук, С. Шкарабан.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах воєнного стану.

Вклад основного матеріалу дослідження. Інвестиції можуть бути розміщені у різних сферах діяльності: проведення науково-дослідних робіт, розробка нового продукту або технології, впровадження нового обладнання, модернізація виробництва та інші. Кожна з цих сфер має свої переваги та ризики, але в цілому інвестиції в інноваційні проекти є більш перспективними, оскільки дозволяють створити нові ринки та досягти конкурентних переваг [1; 2; 3; 4].

Успішні підприємства стратегічно підходять до планування інвестицій, враховуючи фінансові можливості та перспективи розвитку. Крім того, вони залучають зовнішніх інвесторів, що сприяє залученню додаткових фінансових ресурсів.

Розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств є одним з ключових факторів успішного економічного розвитку країни. Інвестиції в нові технології, дослідження та розвиток допомагають створити конкурентні переваги, забезпечити стабільне зростання та збільшення прибутків підприємств [5; 6; 7; 8].

Одним з основних аспектів розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є залучення фінансових ресурсів для впровадження нових ідей та інноваційних проєктів. Зокрема, підприємства можуть залучати фінансування від банків, інвестиційних фондів, приватних інвесторів та держави через різноманітні

механізми, такі як кредити, іпотека, гранти, субсидії, податкові знижки тощо.

Для підприємств важливо створити сприятливі умови для інвестиційно-інноваційної діяльності. У цьому контексті держава має розробити ефективну законодавчу базу, яка б регулювала процедури оформлення документів, надавала б податкові пільги, забезпечувала захист прав власників та інвесторів та доступність до інформації про інноваційні проекти та потенційних партнерів.

Окрім фінансових ресурсів, підприємства повинні мати налагоджені процеси управління інвестиційними проектами. Сучасні методи проектного менеджменту, такі як створення команди проекту, визначення його цілей та завдань, планування та контроль за виконанням, сприяють ефективному впровадженню інновацій та досягненню покращення фінансових показників.

Надійний науково-технічний потенціал є необхідною складовою успішної інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. Важливо створити систему наукових досліджень та розробок, яка б забезпечувала постійне оновлення та покращення товарів і послуг.

В умовах воєнного стану інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств може бути складною і ризикованою. Однак, навіть в таких умовах інновації та інвестиції можуть бути вирішальними для збереження конкурентоспроможності і виживання підприємств (рис. 1).

1. Розробка нових технологій і продуктів:

У таких умовах необхідно шукати нові способи виробництва, продуктів або послуг, які будуть використані або продані під час війни.

Ними можуть слугувати, наприклад, виробництво продуктів харчування, медичного обладнання або захисного обладнання для військових.

2. Прискорення появи інновацій:

В умовах воєнного часу доцільним є прискорення темпів розробки інновацій, адаптованих до потреб ринку та витрат на національну безпеку. Це може включати розробку нових дизайнів, поліпшення виробничих процесів або впровадження нових технологій.

3. Мотивація інвестування:

В умовах воєнного стану це завдання є доволі складним через нестабільну політичну і економічну ситуацію. Проте підприємства можуть спробувати залучити інвесторів, пояснюючи потенційну вигоду від інвестицій в розвиток нових продуктів або технологій, що набудуть актуальності після воєнних дій.

4. Розвиток альтернативних ринків:

Підприємства в умовах воєнного стану можуть виявити падіння попиту на свою продукцію через економічну нестабільність та відсутність фінансових ресурсів у споживачів. Тому компанії можуть шукати можливості для експорту продукції на інші ринки або витоки замовлень для компенсації зменшення попиту.

5. Партнерство і співпраця:

В умовах воєнного стану підприємства можуть бути змушені шукати нові способи співпраці з іншими компаніями або організаціями, які мають відповідні ресурси або навички.

Висновки. Дослідження інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах воєнного стану показало наступні результати:

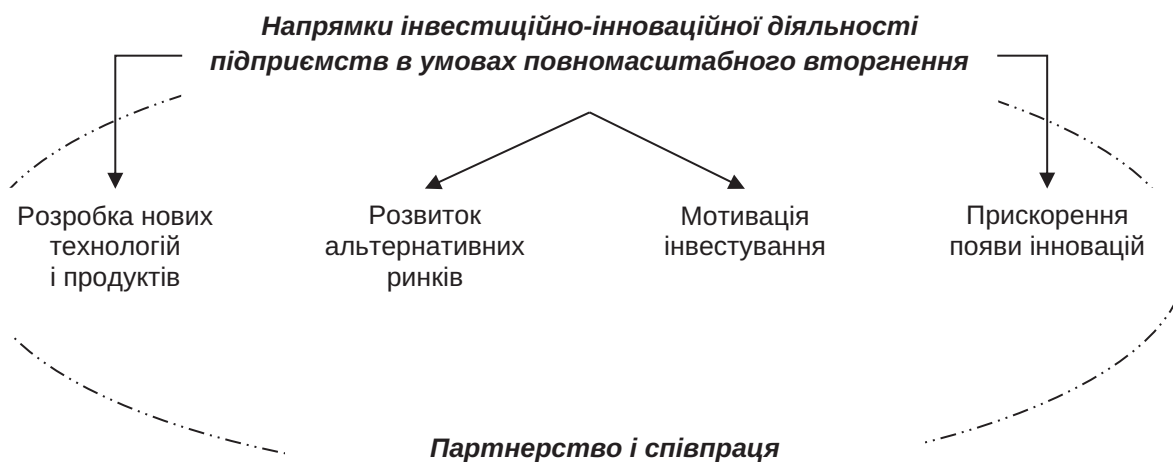

Рис. 1. Напрямки інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах повномасштабного вторгнення

Джерело: авторська розробка

1. Зниження обсягів інвестицій. Дослідження виявило, що підприємства, які знаходяться в зоні активних бойових дій, зменшують свої інвестиційні активності. Це пов'язано з тим, що воєнний конфлікт створює невизначеність щодо майбутніх умов і ризиків, що впливає на рішення щодо інвестицій.

2. Зростання витрат на забезпечення безпеки. Умови воєнного часу вимагають додаткових зусиль з боку підприємств щодо забезпечення безпеки працівників і майна. Це призводить до зростання витрат на охорону, найм військових команд і обладнання.

3. Зменшення доступу до фінансування. Умови воєнного стану погіршують фінансові умови для підприємств, зокрема щодо доступу до кредитування та інших джерел фінансування. Більшість фінансових установ приймає високу ризикованість таких інвестицій і обмежує кредитування підприємств.

4. Зменшення інноваційної активності. Дослідження виявило, що підприємства в умовах воєнного стану зменшують свою інноваційну діяльність. Це пов'язано з бізнес-ризиками, обмеженими ресурсами і недостатньою мотивацією для впровадження інноваційних рішень.

5. Вплив на регіональну економіку. Активні бойові дії мають серйозний вплив на регіональну економіку: знижуються обсяги виробництва, потенціал економічного зростання та обсяги безробіття мають негативну тенденцію. Це призводить до соціальних і економічних викликів для регіону, що може тривати навіть після завершення конфлікту.

Загалом, дослідження показало, що умови воєнного часу мають серйозний вплив на інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств, знижуючи їх потенціал для розвитку та ставлячи підприємства перед серйозними викликами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. *Економіка України*. 2010. № 12. С. 48–58.
2. Кравченко Н. А. Інвестиційна складова інноваційного розвитку. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2011. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/72004551.pdf> (дата звернення: 26.12.2023).
3. Левченко Н. М., Носенко Д. К. Аналіз ефективності інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 2. Т. 1. С. 138–142.
4. Філіппов М. Створювати інноваційні проекти варто вже зараз: не чекаючи закінчення війни. 2022. URL: <https://delo.ua/business/stvoryuvati-innovaciini-projekti-varto-vzezaraz-ne-cekayuci-zakincennya-viini-insaiti-maksima-filipova-iz-grcapital-402624> (дата звернення: 26.12.2023).
5. Родрик Д. Нові технології не завжди приносять благо. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/yak-zastosuvannya-ii-mozhe-zashkoditiekonomici-shcho-zagrozhuye-bidnim-krajnam-ostanni-novini-50304248.html> (дата звернення: 26.12.2023).
6. Global innovation index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> (дата звернення: 26.12.2023).
7. Впровадження інновацій на промислових підприємствах. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.12.2023).
8. Інвестування в Україну під час війни. [1/2] Advantage Ukraine. URL : <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240> (дата звернення: 26.12.2023).

REFERENCES:

1. Zakharin S. (2010) Finansovi instrumenty aktyvizatsii investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti [Financial instruments for the activation of investment and innovation activities]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, no. 12, pp. 48–58.
2. Kravchenko N. A. (2011) Investytsiina skladova innovatsiinoho rozvytku [Investment component of innovative development]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti – Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/72004551.pdf> (accessed December 26, 2023).
3. Levchenko N. M., Nosenko D. K. (2009) Analiz efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv [Analysis of the efficiency of innovative activity of enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – HERALD of Khmelnytskyi National University*, no. 2, vol. 1, pp. 138–142.

4. Filippov M. (2022) Stvoriuvaty innovatsiini proiekty varto vzhe zaraz: ne chekaiuchy zakinchennia viiny [It is worth creating innovative projects now: without waiting for the end of the war]. Available at: <https://delo.ua/business/stvoryuvati-innovaciini-projekti-varto-vzezaraz-ne-cekayuci-zakincennya-viini-insaiti-maksima-filip-pova-iz-grcapital-402624> (accessed December 26, 2023).
5. Rodryk D. Novi tekhnologii ne zavzhdy prynosiat blaho [New technologies do not always bring good]. Available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/yak-zastosuvannya-ii-mozhe-zashkoditi-ekonomici-shcho-zagrozhuye-bidnim-krajnam-ostanni-novini-50304248.html> (accessed December 26, 2023).
6. Global innovation index. Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> (accessed December 26, 2023).
7. Vprovadzhennia innovatsii na promyslovykh pidpriemstvakh. Derzhavna sluzhba statyky Ukrainy [Implementation of innovations at industrial enterprises. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (accessed December 26, 2023).
8. Investuvannia v Ukrainu pid chas viiny. [1/2] Advantage Ukraine. [Investing in Ukraine during the war. [1/2] Advantage Ukraine]. Available at: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-327240> (accessed December 26, 2023).